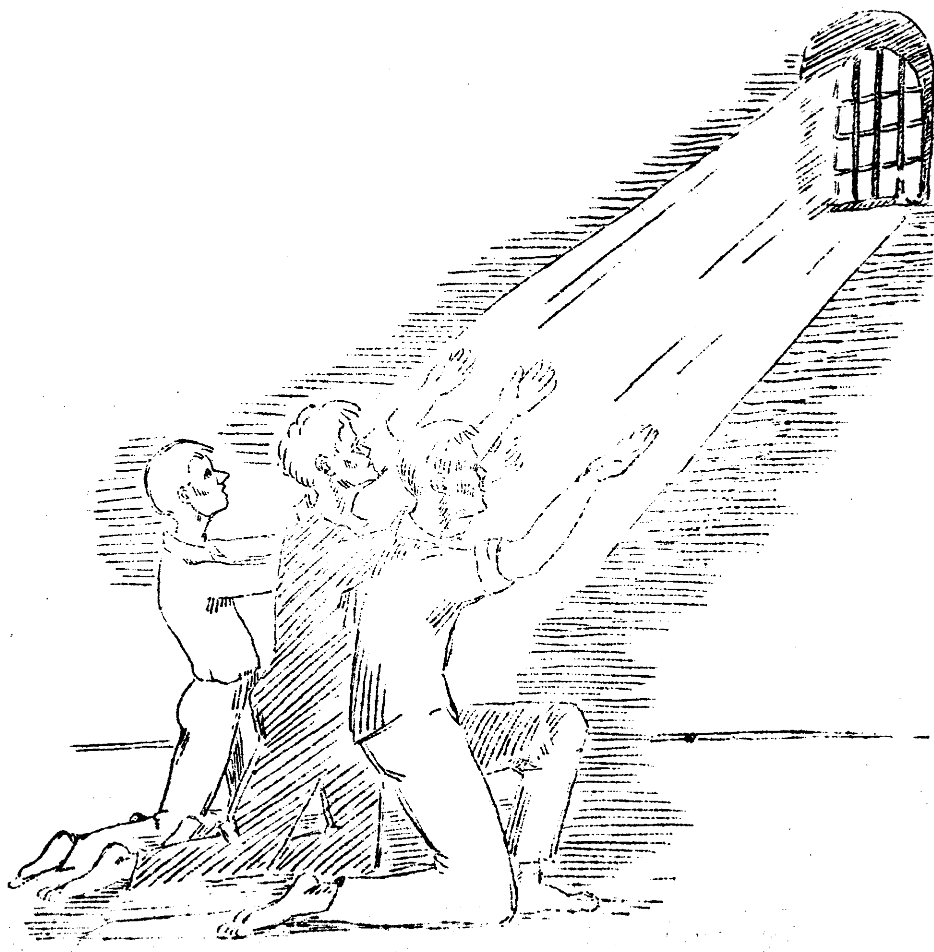
МОЛАДЗЬ

Часапіс беларускае моладзі ў Францыі

TRIMESTRIEL DE LA JEUNESSE BIELORUSSIENNE EN FRANCE

- Paris -

Год. выд. VI САКАВІК · 1953 № 30

Прамень свабоды

Калі 25 сакавіка 1918 г. Беларуская Нацыянальная Рада абвесьціла Беларусь самастойнай сувэрэннай дзяржавай,у той мамэнт у салю Кангрэсу ўпаў раньні прамень веснавога сонца,асьвятляючы прамянеючыя радасьцю абліччы дэлегатаў. Так апісвае гэты ўрачысты мамэнт у нашай гісторыі адзін з удзельнікаў. Бо і як не маглі радавацца тыя дэлегаты,калі векапомны акт 25 Сакавіка можна параўняць з сонечным праменем; ён як прамень агрэў усе беларускія сэрцы. Гэта быў быццам той сонечны прамень які ўпаў праз закратаваныя вокны вязьніцы,уліваючы ў сэрцы паняволеных надзею на лепшае заўтра,пабуджаючы кроў мацней кружыць у жылах. Да яго яны выцягваюць свае худыя касьцістыя рукі,на яго глядзяць іх сумныя вочы. Забытыя людзьмі,кінутыя ў падвалы турмы,ня маюць другое радасьці,акрамя гэтага цёплага праменя,які ім прыносіць надзею свабоды. З падобнай надзеяй зьвярнуліся вочы ўсіх беларусаў на акт 25 Сакавіка,які ставіў Беларусь як раўнапраўную ў рады вольных дзяржаваў,зрываючы путы вяковай няволі. Але нядоўга давялося цешыцца беларусам з сваіх асягненьняў. Блеск 25 Сакавіка прысланіла чорнае варожае крыло нахабных суседзяў і зноў запанавала цемра і зьдзекі. Тысячамі пагналі лепшых сыноў народа ў турмы Картуз-Бярозы,Салаўкоў ды на ссылку ў тайгі Сібіру. Але кожны з іх нёс у сэрцы надзею,што калісь іхнія мукі закончацца і хоць не яны самі дык іхнія нашчадкі дачакаюць вызваленьня. А тыя,што асталіся на родных палетках,таксама гарэць тым самым полымям,якое ахоплівае ўсё большыя кругі,гартуе новыя сілы да канчатковага змаганьня за свабоду.

Паводле Боскіх і людзкіх правоў,кожны чалавек на зямлі ёсьць істотай вольнай і ў аднолькавай меры можа карыстацца з усіх зямных дастаткаў. Толькі людзкая заздрасьць і імкненьне нажывы спрычынілі барацьбу, злачынствы,зьдзекі над другімі. Нашыя суседзі дапусьціліся адносна нас самага большага зладзейства,якое можна зрабіць адносна свайго бліжняга - гэта зрабаваньне свабоды. І заздрасна сьцерагуць,каб мы яе сабе не здабылі зноў,а на вонкі паказваюць сябе як вялікіх гуманістых або хрысьціян,жадаючы нам дапамагчы,быццам мы самі ня здольныя сабе даць рады ў жыцьці. Укладаюць для нас канстытуцыі,падпісваюць цэлы рад дагавораў супрацоўніцтва і дапамогі нам,але ўсё гэта мае столькі вартасьці,сколькі варты маральна адзінкі,якія іх падпісваюць. Прыгожыя словы,прыгожыя праекты прыкрываюць быццам фарнера сапраўдны агідны іх стан фалшу і ненавісьці. Толькі адзіны аргумант можа да іх прагаварыць - сіла. А сіла наша ў нашай еднасьці,арганізаванасьці вакол Рады і Ураду Б.Н.Р. ды непахіснай волі змаганьня за ажыцьцяўленьне Акту 25 Сакавіка. Таму ворагі беларускага народу прыкладаюць усіх стараньняў,каб гэтую сілу разьбіць і заўсёды будуць дзеіць у гэтым напрамку. Але калі кожны з нас цьвёрда пастановіць у сваім сэрцы,што лепш загінуць вольным чым памерці нявольнікам,дык пераможам усе перашкоды і створым такую сілу,якая здолее ўзьняць волатаў меч,каб адсячы чорнае крыло што прысланіла нам сонца.

Кожны з нас мусіць ведаць і адчуваць да якой ступені ён можа спрычыніцца да росту гэтае сілы.

Абыякавасьць

У літэратуры і прэсе кожнага народу найбольш увагі прысьвячаецца ўсім тым падзеям,якія глыбока ўзварушаюць людзкія сэрцы і тым адзінкам,якія сваім прыкладам , паступкамі перайшлі межы банальнасьці ды часта рызыкуючы сваім жыцьцём,або аддаючы яго на службу ідэалу,прыцягнулі на сябе агульную ўвагу,здабываючы гэтым вялікую пашану і славу. Чалавек адчувае патрэбу чагосьці вялікага ў жыцьці,бо толькі вялікае можа яго захапіць,перад ім ён можа дрыжэць. Толькі вялікія людзі могуць вясьці за сабою іншых і быццам тыя сьветачы асьвятляюць шлях,што вядзе да лепшае будучыні. Агульна ведама,што якая-б ня была асьвета чалавека,культура,яго сацыяльны стан і г.д.,калі ён знойдзецца перад веліччу людзкога генія,мімаволі схіляе сваю галаву. І дзеля гэтага ўсе нацыянальныя героі ў кожным народзе,вучоныя і асабліва сьвятыя акружаюцца вялікай славай.

Які-ж людзкі твор мы можам уважаць вялікім і каго з людзей мы можам называць вялікім з нашага гледзішча, г.зн. з гледзішча хрысьціянскага?

Кожны людзкі твор,які ў сваім зародку ёсьць канструктыўны і прыносіць услугі для людзкасьці,паднімаючы ў першую чаргу яго духовы ўзровень і тых людзей,якія сваёю працаю і паступкамі спрычыняюцца да поступу чалавека на шляху людзкое годнасьці,вядучы на вышэйшы ўзровень маральнага і духовага жыцьця. Вялікім можа быць той,хто мае Бога ў сэрцы,і то ня ў вонкавых праявах рэлігійнага жыцьця,але ў практычным выкананьні рэлігійных прыказаньняў.

У жыцьці мы разрозьніваем тры катэгорыі людзей з гледзішча адносін чалавека да ягоных грамадзкіх і рэлігійных абавязкаў:

а) Тыя,якія сваёю працаю і паступкамі,ляяльным адношаньнем да іншых,спрычыняюцца да поступу свайго народу і людзкасьці,у якіх галоўным рухавіком ёсьць нясеньне дабра і помачы іншым - гэта тыя канструктыўныя сілы,якім мы заўдзячваем ўвесь дабрабыт і росквіт культуры. З гэтай катэгорыі рэкрутуюцца ўсе людзкія геніі,сьвятыя і героі.

б) Тыя,якія даюць волю сваім нізкім жаданьням злодзеяньня ды зьвярыным інстынктам,імкнуцца разбураць усё добрае,выкарыстоўваючы часта дзеля сваіх мэтаў людзкую нясьведамасьць. Яны могуць быць вельмі інтэлігэнтныя і часта выступаюць пад лёзунгамі абароны пакрыўджаных ды пабудовы новага,лепшага ладу,але ў сапраўднасьці прыносяць толькі зьнішчэньне,хаос ды паніжэньне чалавека да стану жывёлы. Гэта сілы зла і яны ўсьцяж вядуць барацьбу з сіламі папярэдняе катэгорыі. Гэта ёсьць адкрытыя ворагі ўсяго сапраўды добрага.

в) Да трэцяе катэгорыі адносяцца ўсе т.зв. "абыякавыя". Вось над гэтай групай варта затрымацца крыху даўжэй і прыглянуцца да тых,каго можна назваць "абыякавым",або т.зв. "цёплым".

Абыякавасьць ёсьць надта нізкай азнакай чалавека,бо нават у Апокаліпсе гаворыцца: "Таму,што ты ня ёсьць ані гарачы ані халодны,таму я цябе выблюю з сваіх вуснаў". Гэта так,як дзеля смаку: калі суп ёсьць гарачы (булён),або халодны (халаднік),дык яго прыемна есца,але калі толькі летні,дык людзі ім брыдзяцца і адсоўваюць ад сябе талеркі.

Прыкметы абыякавага чалавека ёсьць такія:

I) Адсутнасьць духовага ўздыму. Гэта значыць ,калі чалавек не цікавіцца нічым вышэйшым,ані Богам,ані ідэалам. Такі чалавек ніколі ня моліцца. Пашто яму малітва,калі ён не адчувае патрэбу яе,ні яе дабрадзеяньне. На яго думку,гэта толькі трата часу ды вера ў нейкі забабон. Пашто яму заварочваць галаву нейкімі ідэаламі,калі яму і бяз іх"добра"жывецца. У сапраўднасьці-ж,ня ў чым іншым,як у малітве шукалі канцэнтрацыі сваіх сілаў,супакою нэрваў ды натхненьня ўсе тыя,на якіх мы пазіраем з падзівам. Малітва адрывала іх ад усіх штодзенных клопатаў,падмацоўвала волю і ў заціішшы душы падрыхтоўвала вялікі твор,які дасьпеўшы выплываў ва ўсёй сваёй красе і сіле.

Хто ня мае ніякага ідэалу,ніякіх вышэйшых мэтаў у жыцьці,а задавальняецца тым,што кожны шэры дзень яму прынясе,ня робіць найменшага высілку,каб усьцяж непахісна йсьці наперад з надзеяй палепшыць сваю собскую і долю іншых,той хутка старэе,любоў у ім зьнікае,апаноўвае фізычная змучанасьць ды абрыда да жыцьця. Прыказка-ж кажа: "Дапамагай сам сабе,дык і Бог табе дапаможа". Сьвет належыць да людзей сільных характарам і фізычна,і толькі тыя,што ўсьцяж маюць перад сабою вызначаную мэту і натужваюць усе свае сілы,каб да яе дайсьці,перамагаюць усе перашкоды на шляху людзкога поступу. Ім ніколі жыцьцё ня брыдне,а іх сілы ўсьцяж узрастаюць.

2) Адсутнасьць пакоры і самаапанаваньня.

Ня прызнаючы нічога вышэйшага,чалавек звычайна горда ўздымае галаву,пакуль не спаткаецца з брутальнаю сілаю; перад ёю ён раптам ператвараецца ў нішто,але схіліць галаву перад Богам,упакарыцца Яму, прызнаць яго валадарства ў сусьвеце - гэтага ён ня можа,бо-ж ён Яго ня бачыў і ня верыць у Яго наяўнасьць,а шукаць Яго ў жыцьцёвых праявах у сусьвеце ён ня здольны ды за лянівы. Дык і пакланяцца тым "ідалам",якія ёсьць сымбалямі Бога,ён ня хоча,а магчыма іншыя будуць яго за гэта высьмейваць. У сацыяльным жыцьці такая адзінка ня хоча пакарацца сваім кіраўнікам,якія да яго прамаўляюць палюдзку,але прызнае іх аўтарытэт,калі да яго зьвернуцца з брутальнаю сілаю. Пакора вымагае вялікага самаапанаваньня і веры.

Падобна ён ня можа адмовіць сваім пажаданьням і прыемнасьцям,бо адмова ў сваю чаргу вымагае таксама вялікага самаапанаваньня. Таму жыве ды карыстае,пацяшаючы сябе славамі: "пасьля мяне хоць патоп". Але гэтая пагоня за наземнымі манлівымі пошукамі шчасьця часта заводзіць яго на дарогу маральнага ўпадку.

3) Працаваць выключна для сябе самога,а не для агульнага дабра.

Ён кожную працу распачынае выключна і толькі з разьлікам як вялікі даход яна яму прынясе,а не дзеля любові да самое працы. Дзеля гэтага і якасьць яе ёсьць вельмі благая,ды і валіцца яна яму з рук. Але калі-б ён яе выконваў не дзеля самога заработку,а з усім сэрцам, на славу Бога і людзям на карысьць,дык ня толькі меў-бы вялікае духовае задаваленьне,але і якасьць яе была-б зусім адменная,ды людзі аціанілі-б яе і належна заплацілі-б.

4) Зайздрасьць адносна свайго бліжняга.

Вось адна з самых нізкіх і брыдкіх азнакаў характару. Зайздрасьць

вядзе да самых подлых учынкаў. Яна зьвязана з недаверам,з самалюбствам. Ен заздросьціць можа пераважна ўсяму таму што бачыць у іншых – матэрыяльным дастаткам,славе,прыгастве.

Кожны чалавек мае нейкі талент,але ад яго самога залежыць,як ён яго зможа разьвіць і выявіць,дзеля гэтага заздросьціць камусь,хто найчасьцей сваёй працай дайшоў да лепшых вынікаў чым ён сам – нельга,таксама нельга заздросьціць фізычнай красе,бо духовая краса шмат прыгажэйшая за яе. Хто шчыра працуе ў сваім фаху і так-жа шчыра працуе над сабою,хто ня гультуе,той ня мае чаго заздросьціць іншым.

5) Шуканьне сяброў паміж горшымі.

Натура людзкая ня можа аставацца бязьдзейнай,дык той хто нічога ня робіць,амаль падсьведама шукае асяродзьдзя,якое ў гульнях забівае час. Няма нічога лягчэйшага як упасьці ў дрэннае асяродзьдзе, але як пасьля цяжка з яго выйсьці. Дык той,хто шукае сяброў паміж горшымі,упадабняецца да іх і сам становіцца дрэнным. Адсунуць ад сябе дрэнных,або накіраваць іх на добрую дарогу; пераканаць свайго сябру ў тым,што ён робіць дрэнна,каб ён больш гэтага не паўтараў – вось пастулак сапраўднага хрысьціяніна.

6) За шмат крытыкі ў сэрцы.

Хто бязьдзейна праводзіць свой час,напаткаўшы людзей,якія робяць нешта карыснае,адчувае неспакой сумленьня і заспакойвае яго пустою крытыкаю. Сам аднак баіцца або лянуецца прыкласьці свае рукі да чаго колечы,бо гэта вымагае шмат высілку,рызыка,а крытыкаваць, дык крытыкуе ўсіх і ўсё,уздоўж і ўпоперак. Гэта ня ёсьць доказ інтэлігэнцыі,ані разумовага развою,бо крытыкаваць абы толькі крытыкаваць,гэта ніякага высілку ня вымагае і заўсёды можна знайсьці да чаго прычапіцца,але зусім іначай прадстаўляюцца справы,калі самому закасаць рукавы ды ўзяцца за працу. Крытыка ёсьць рэччу добрай і павучальнай,калі яна талковая і калі мае на мэце прыслужыцца да агульнага дабра і праўды. Калі-ж нехта "крытыкуе"абы толькі некаму дапячы,гэтым акрамя шкоды нічога не асягне.

7) Махлярства.

Ня маючы вышэйшых ідэалаў у жыцьці і лянуючыся цяжкое працы, чалавек часамі пачынае махляваць,каб сабе здабыць багацьце,або каб здабыць нейкае паважнейшае мейсца,бо чалавек ня можа вызбыцца ўроджанага жаданьня да чагосьці вышэйшага,але той,хто хоць раз змахлюе перад сваім сябрам,або суродзічам,выкліча да сябе засьцярогу,але калі гэта паўторыцца,дык канчаткова страціць да сябе давер,які потым цяжка будзе здабыць сабе зноў. А калі хтось з падобным нахілам знойдзецца на адказным грамадзкім становішчы,дык такі крок будзе лічыцца непрабачальным,а мейсца страчаным.

8) Расхістанасьць.

Кожнае дзіцё ад сваіх бацькоў,настаўнікаў і сьвятароў атрымлівае ўзгадаваньне,быццам той багаж,які яму ёсьць неабходны на жыцьцёвым шляху. Усе традыцыі,звычаі,навука,ня ёсьць чымсь збытковым, бо досьлед паказаў,што якраз дзякуючы ім ён можа стацца чалавекам. Але,калі замест паглыбленьня і ўмацаваньня добрых звычаяў,наступіць расхлябанасьць,абыякавыя адносіны да рэлігіі,сям'і,бацькаўшчыны, тады ўпадае мараль адзінкі і яна,замест таго каб узносіцца да вы-

шыняў людзкое годнасьці,скочваецца што-раз ніжэй.

9) Шуканьне славы і гонараў.

Той,хто замест працы і добрых учынкаў шукае славы і гонараў для самое славы і для свмых гонараў,ня ёсьць адзінкай сільнай духова, адзінкай будуючай,бо яна ў пошуках славы можа пайсьці на подласьць, здраду,падхалімства. Да вялікіх людзей слава сама прыходзіць у рукі, яны яе і не шукаюць,тым ня менш яна іх суправаджае,быццам цень. У аснове імкненьня да гонараў ляжыць пыха,егаізм,жаданьне паказацца лепшым перад іншымі не сваею сапраўднаю вартасьцю - ён сьведамы,што такое вартасьці ня мае - але рознымі пустымі тытуламі,вонкавымі азнакамі,ордэнамі,за якія гатовы аддаць няма ведама што.

Для вялікіх людзей не слава і гонары прыносяць самае большае духовае задаваленьне,а праца,пошукі лепшага і пачуцьцё нясеньня помачы другім. Гонары ім зусім непатрэбныя,а калі іх іншыя паважаюць і славяць,дык да гэтага не прыдаюць значэньня.

Вось у галоўных рысах прызнакі абыякавасьці.

З усяго вышэй сказанага можам зрабіць высnaў,што кожны з нас, калі будзе імкнуцца пазбыцца ўсіх аб'яваў абыякавасьці,будзе падымацца штораз вышэй і з кожным днём будзе здольны прыняць на сябе што-раз большыя адказнасьці дык належна іх выканаць. Ен будзе йсьці дарогай вялікіх людзей,а як было ўжо вышэй сказана,той ёсьць вялікім,хто любіць Бога,бо мае здаровую душу,мае сілу і волю валодаць сабою,той ёсьць здольны тварыць вялікія рэчы ў жыцьці,той ёсьць здольны да найбольшых ахвяраў,да гераізму.

М.Смага

РЭЦЭПТ,КАБ СТАЦЦА НЯШЧАСНЫМ.

У некаторых часапісах даюцца рады і рэцэпты на тое,каб стацца шчасьлівым,але іх мала хто слухае,бо,відаць людзі больш жадаюць стацца няшчаснымі. Ідучы насустрач гэтым жаданьням,падаём рэцэпт да гэтага:

I. Заўсёды думай аб сабе.
2. Заўсёды гавары аб сабе.
3. У гутарцы найбольш ужывай слова -"Я".
4. Уважна сачы за тым,як іншыя гавораць аб табе.
5. Чакай,каб цябе іншыя хвалілі.
6. Падазравай у кожным ворага.
7. Будзь заздросным.
8. Не даруй нікому ніякае крытыкі аб табе.
9. Ня вер нікому,толькі сабе.
IO. Вымагай,каб цябе шанавалі і з табой лічыліся.
II. Вымагай,каб усе з табою гадзіліся,калі аб чым будзеш гаварыць.
I2. Гневайся,калі табе ня дзякуюць за дабрадзейства.
I3. Заўсёды жалуй сябе.

Папробуй так рабіць,дык хутка ня толькі іншым станешся нязносным, але і сам сабе абрыднеш і будзеш сапраўды няшчасным чалавекам.

Haspadaravannie palakaŭ u Zachodniaj Bielarusi.

U Paryžu vychodzić pavažny polski časapis "Kultura". Tam amal u kožnym numaru parušajucca polska-ukrainskija adnosiny. Čas-ad-času tam možna strenuć słova Biełaruś,a časam źjaŭlajucca i advažnyja dumki. Voś napr. u Nr.II(61) z I952 h. Ks.Jazep Majeŭski z Afryki nazvaŭ polskija mroi ab pavarocie "Kresaŭ Uschodnich" da Połščy "latuciennimi sciataje hałavy". Na hety list u Nr.1 (63)"Kultury"z I953 źjaviŭsia cełу rad listoŭ z aburenniem,u jakich ksiendzu Majeŭskamu pahražajuć karnym kadeksam za"zradu stanu". Tamu što heta svarka ŭ polskaj siamji za častku našaje baćkaŭščyny,varta pry hetaj nahodzie pryhadać,jak haspadaryli palaki ŭ niedalokim minułym na abšary,za jaki tak zajadła svaracca.

Pierš-na-pierš nieabchodna spytacca: ci palaki sami ŭ svajoj śviedamaści ŭvažali "Kresy Uschodnie" za častku Połščy? Na heta z usioju peŭnasciu treba adkazać nie!!! Jakija na heta jošć dokazy? Niaźličonyja. Nichto nikoli na svoj abšar nia vysyłaje kalanistaŭ, tymčasam palaki svajo haspadaravannie na Zachodniaj Biełarusi,ci inakš Kresach Uschodnich pačali ad nasyłannia vajennych i cyvilnych kalanistaŭ ad pieršaha pačatku svaje ŭłady; za dva niapoŭnych hady da I-I-I923h. u Zachodniuju Biełaruś było vysłana 8 700 vajennych asadnikaŭ i ŭ I923 h. 9 000 cyvilnych. Potym pasyłannie asadnikaŭ pasilena.

Pobač z asadnikami vysyłana na "kresy" z centralnaje Połščy niaźličonych uradoŭcaŭ,hetym samym vyjaŭlajučy pierad usim śvietam falšyvaść svaich statystykaŭ, u jakich padavałasia,što na "kresach"jošć bolš 50 % palakaŭ - jakija jany byli palaki,kali im nie daviarali uradovych stanoviščaŭ!

Asabliva vymoŭnyja adnosiny palakaŭ da "Kresaŭ"vyjaŭlajucca ŭ pravoch da vybaru pasłoŭ u sojm. Kali ŭ centralnaj Połščy ŭ siarednim adzin pasoł vybiraŭsia ad 40 tysiač žycharoŭ,dyk na "Kresach" tolki ad I00 tysiač i bolš - takoje nieroŭnapraŭstva jošć najlepšym vyjaŭlenniem najhłybiejšaha pierakanannia polskich praviačych kruhoŭ ab niapolskaści "Kresaŭ".

Dy nia tolki palaki viedali ab biełaruskaści "Kresaŭ Uschodnich", ale tak-ža byli śviedamyja,što hetyja "Kresy"raniej ci paźniej ad ich adyduć nazaŭsiody,što jany,palaki,tych "Kresaŭ"nia ŭtrymajuć. Varta było hlanuć na "chałupy" asadnikaŭ,kab pierakanacca,što navat tyja nasłanyja kalanizatary ŭvažali siabie niaprošanymi haśćmi na Zachodniaj Biełarusi,jakuju im chutka prydziecca pakinuć z niasłavaju.

Ale asadniki nia byli kiraŭnikami polskaje palityki adnosna Zachodniaje Biełarusi,a nas najbolš cikavić jakraz pierakanannie tych kirujučych kruhoŭ,jakija na ŭvieś śviet kryčali i navat ciapier nie pierastajuć kryčać,ab polskaści "Kresaŭ Uschodnich". Voś-ža polskija palityki za ŭvieś čas svajho haspadaravannia na "Kresach"nia zbudavali nivodnaha kilametra čyhunačnaha šlachu. Nia zbudavali nivodnaje fabryki. Bolš taho - navat tyja,jakija pierš byli,daviali da ruiny. Vilenskaja Handlova-Pramysłovaja Pałata paviedamlała,što ŭ I912 h. na abšary Biełarusi było ŭsiaho 770 cenzovaje pramysłovaści z 28 749 rabotnikami,a ŭ I929 h. z hetaha liku astałosia tolki 243 pradpryjemstvy z I0 372 rabotnikami. Kali-b palityki mieli choć najmienšuju vieru,što ŭtrymajuć pry Połščy "kresy" dyk tak pa-mačašamu nie adnosilisia-b da pramysłovaści. Kali palaki pačali razbudoŭvać svaju pramysłovaść,dyk vabrali da hetaha abšar paŭdniovaje i centralnaje Poł-

ščy,dy zasnavali słavuty COR (Centralny Okręg Przemysłovy).

Kali nie zvažajučy na ŭsio heta jość jašče polskija palityki, jakija starajucca i dalej kryčać ab svaich pravach da "Kresaŭ Uschodnich",dyk varta prypomnić,jak haspadaryli kaliści na hetych "Kresach".

Pa-pieršaje spytajmasia,što palaki pryniešli dobraha dla tych "Kresaŭ"? Dasłoŭna,ničoha! Praŭda,jany mohuć chvalicca,što zarhanizavali niekalki tysiač pačatkovych škołaŭ,ale-ž heta zrabili na ruinach biełaruskaha školnictva - jany źniščyli 436 biełaruskich pačatkovych škołaŭ, 6 himnazijaŭ i 2 seminaryi,astaviŭšy adzinuju Vilenskuju Biełaruskuju Himnaziju,jakuju tak-ža prajektavali začynić.

Jany vydavali niekalki sot polskich hazetaŭ i časapisaŭ,ale heta rabili z haniebnych palanizacyjnych mierkavanniaŭ,kanfiskujučy i zabaraniajučy biełaruskija hazety i časapisy.

Jany zakładali roznyja polskija arhanizacyi,jak "Kółko Rolnicze", "Strzelcy"i pad. - ale-ž heta nijakaja kultura,a najahidniejšyja nasilnyja staranni palanizacyi i bolš ničoha. Prytym adnačasna likvidavalisia biełaruskija arhanizacyi,jak "Biełaruski Kaaperatyŭny Sajuz","Biełaruskuju Cialanska-Rabotnickuju Hramadu","Tavarystva Biełaruskaje Škoły","Biełaruski Instytut Haspadarki i Kultury","Biełaruski Nacyjanalny Kamitet" i inš. Navat nie zaśvierdzili "Biełaruskaha Hurtka Ćviarozaści" - voś-ža nia kultura,ale razbojnickaja palityka.

Jany pabudavali niekalki damoŭ bolšych raźmieraŭ,ale-ž tam pasadzili svaich nasłanych uradaŭcaŭ-palanizataraŭ. Da taho adnačasna jany zburyli Alaksandra-Nieŭskuju carkvu ŭ Horadni,niedakončany sabor u Biełastoku,bolš 150 dzieraviannych paunijackich cerkvaŭ na Paleśsi,Padlaśsi i Chołmščynie - z hetaha hledzišča palaki spaborničali z balšavikami. Miž inšym u adnosinach da cerkvaŭ vyjaviłasia, što padčyrkvany ŭsiudy polski katalicyzm jość pustachvalstvam,bo-ž u 1938 h. pa zahadu polskaha vajavody Kostek-Bernackaha zapiačatana katalickuju carkvu ŭschodniaha abradu razam z Najśviaciejšymi Darami. Voś uviaźniena samoha Chrysta.

Jany zasnavali bolš sotni novych katalickich parachvijaŭ,ale-ž adnačasna pieratvaryli ich u vohnišča palanizacyi,bo zabaranili biełaruskija kazanni,a biełaruskich śviataroŭ pavysyłali z Biełarusi. Napr. u Žodziškach pieranieśli ks.Hadleŭskaha i na jaho miejsca pryprysłali ksiandza palaka; kali vierniki jaho nie puskali ŭ śviatyniu,dyk palicyja siłamoc vyłamała dźviery i ŭviała novaha ksiandza ŭ kaścioł.

Kali navat niekatoryja z polskich ksiandzoŭ brydzilisia panižać svaju hodnaść da roli palanizataraŭ,dyk tady polskija aficery z "Korpusu Ochrony Pogranicza" biaruć u ruki "misijanerskuju"dziejnaść u pieraciahvanni biełaruskaha i ukrainskaha nasielnictva na polskaść pad vidam pierachodu na katalictva - heta rabiłasia jakraz tady,kali vysialalisia z Zach.Biełarusi:ajcy Maryjanie z Drui,ksiandzy Stankievičy i Tałočka z Vilni,a.Haroška sa Stoŭpcaŭ i inšyja. Adnačasna z biełaruskim katalickim duchavienstvam vysyłalisia z Biełarusi najbolš aktyŭnyja biełaruskija dziejačy,jak inž Klimovič i šmat inšych.

Uvieś čas haspadaravannia palakaŭ na "Kresach" turmy byli pierapoŭnienyja biełarusami (u 1938 h. u turmach było 164% bolš źniavolenych,čym mahli źmiaščać. ale mima hetaha śviedamaść biełaruskich masaŭ biazupynna ŭzrastała,- tady palaki schvacilisia za najbolš hrubuju siłu,kab zdušyć biełaruski i adnačasna ukrainski ruch - zakładajuć u Kartuskaj Biarozie kancentracyjny laher,jaki ničym nia byŭ horšy ad savieckich Sałaŭkoŭ i Kałymy dy nazistoŭskich Buchenvaldaŭ i Da-

chaŭ,ci Aŭšvicaŭ. Ci-ž i sučasnyja polskija palityki mrojać aščaslivić bie/arusaŭ novymi Biarozami-Kartuskimi???

Ale-ž usich palaki nie mahli zahnać u Kartuskuju Biarozu,ale i ŭ supakoju nie chacieli pakidać - pačali palanizavać Pravas/aŭnuju Carkvu i da taho pryśpiešanym tempam; pierak/ali bahas/užebnyja knihi na polskuju movu i pačali ŭvodzić polskija pravas/aŭnyja bahas/užeńni,kazańni ŭ polskaj movie - jašče i sionnia ŭ Londanie japiskap Mateuš Siemaško pradaŭžaje pašyrać "Polskuju Pravas/aŭnuju Carkvu"za hrošy polskaha ekzylnaha ŭradu,kab pakazać,što palaki ničuć na lepšaje nie źmianilisia. Jašče i sionnia pradaŭžaje isnavać u Londanie "Związek Ziem Wschodnich" - vidać na toje,kab prypaminać,što tolki palaki dumajuć karystacca bie/aruskimi ziemlami,jak heta by/o da 1939 h.,kali by/o zabaroniena bie/aruskim sialanam kuplać ziamlu,biez dazvo/u paviatovych starostaŭ.

Dla paŭniejšaje charakterystyki haspadaravańnia palakaŭ u Zachodniaj Bie/arusi treba jašče dadać,što padpisany ŭ 1919 h. Versalski dahavor ab pravoch nacyjanalnych mianšyniaŭ,palaki nikoli nie zachoŭvali,a 31.IX.1934 h.polski ministar Bek aficyjalna admoviŭsia ŭ Ženevie pierad Lihaju Nacyjaŭ zachoŭvać pravy nacyjanalnych mianšyniaŭ.

Administracyjnaja samauprava samauradaŭ,zabiaśpiečanaja kanstytucyjaj na abšary Zachodniaj Bie/arusi sta/asia pustym s/ovam ŭ abliččy ŭsieŭ/adnaha teroru polskaje palicyi.

Nasilstva zaŭsiody maje niekatoryja vyniki - mieli ich tak-ža i palaki ŭ dačynieńni da "Kresaŭ Uschodnich",ale ci heta pryčyni/asia da ŭzmacnieńnia Polščy? Adkazam na heta moža być fakt,što paśla abvieščańnia niemcami vajny,za dva tydni ad hanarlivaje "mocarstvovaje" Polščy nie asta/osia i śledu. Nadźmutyja i chanyberlivyja panki dali dra/a zahranicu i pazašyvaŭšysia jak myšy ŭ dziurki durać dalej siabie i tych,chto ich jašče s/uchaje.

U 1947 h. Alaksandar Bocheński vydaŭ u Varšavie knižku: "Dzieje g/upoty w Polsce"- novaha nam jon ničoha nia kaža,moža chiba tolki choča pieraścihnuć inšych svaich surodzičaŭ u"h/upocie",asabliva ŭ adnosinach palakaŭ da inšych narodaŭ,adnak sam nazoŭ knihi jość chiba najtrapniejšym nazovam adnosinaŭ palakaŭ da inšych,i asabliva da bie/arusaŭ. Sumna što i padziei apošniaje vajny ničoha palakaŭ nie navučyli. Nia bačać jany,što sionnia ŭ Abjednanych Nacyjach siadzić užo tolki maryjanetačny pradstaŭnik Polščy,ale tam-ža siadzić pradstaŭnik Bie/arusi taki-ž samy maryjanetačny,jak i polski,voś-ža zraŭnanyja ŭ pravoch i ŭ paniavoleńni. A da taho ŭ samaj Polščy,jak i ŭ Bie/arusi štoraz bolš źjaŭlajecca rasiejcaŭ na kiraŭničych stanoviščach i nie zvažajučy na ŭsio heta emihracyjnyja polskija dziejačy nie pierastajuć mroić ab paniavoleńni "Kresaŭ"- heta ŭžo niejkaja nia vylačalnaja "h/upota".

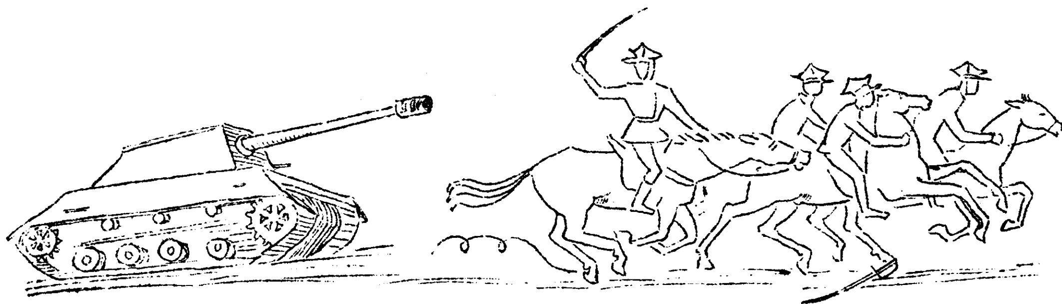
Ukancy varta spytacca:jak vyhladajuć polskija pretenzii da "Kresaŭ Uschodnich" z praŭnaha hledzišča? Ani samyja palaki,ani bie/arusy,jak adviečnyja žychary hetych ziemlaŭ,nikoli nijakim aktam nia pryznali nad saboju polskaha panavańnia. Vilenski sojm,jaki 20.2. 1922 h. ha/asavaŭ za da/učeńniem tak zvanaje "Siaredniaje Litvy"da Polščy,nia byŭ nijakim narodnym pradstaŭnictvam,heta byli prosta ludzi padstaŭlenyja polskim henera/am Želihoŭskim. Dy i to ichniaje "ha/asavańnie" adnosi/asia ŭsiaho da toje štučnaje "Siaredniaje Litvy"akupovanaje si/amoc polskimi vojskami. Ha/asavańnie bie/arusaŭ u polski sojm i senat nielha ŭvažać za hetkaje pryznańnie,bo ŭ ha/asavańni vybiralisia pas/y nie dla pryznańnia akupacyi,a tolki dziela abarony pravoŭ nasielnictva,dy i to paśla źmieny vybarčaje

systemy bie/arusy ŭ asnaŭnoj masie bajkatavali vybary,hetym samym vyskazvajučy svoj rašučy pratest suprać polskaje akupacyi.

Polskuju supraćbie/aruskuju palityku ŭmie/a vykarystoŭva/a balšavickaja prapahanda,zdabyvajučy prychilnikaŭ miž najbolš pryhnoblenymi. Hetuju niaśviedamuju prychilnaść i vykarystali balšaviki ŭ 1939 h.,zaniaŭšy Zachodniuju Bie/aruś i Zach.Ukrainu. Tady 10.IX adbylisia vybary delehataŭ na abšary ŭsiaje Zachodniaje Bie/arusi i navat z /omžanščyny - peŭna-ž hetyja vybary byli praviedzienyja pavodla savieckaje systemy,ale-ž hetyja vybary rabilisia ŭsiaho try tydni paśla akupacyi tych abšaraŭ; za taki karotki čas nielha by/o praviešci poŭnaje balšavizacyi zaniatych abšaraŭ. I voś henyja pradstaŭniki,tak z Bie/arusi,jak i z polskaje /omžanščyny farmalna praha/asavali ab da/učeńni tych ziamiel da BSSR.i aformili hety akt 2.XI.1939 h. Balšaviki potym handlavali bie/aruskimi ziemlami; 15.6.1940h. pieradali letuvisam Vilniu, 16.8.1945 h. adstupajuć Polščy /omžanščynu i Bie/astoččynu,ale ŭsio heta robiać nia pytajučysia voli navat tych "deputataŭ",jakich jany-ž sami padstaŭlajuć da "vybaraŭ".Voś-ža z praŭnaha hledzišča navat balšavickaje spraviadlivaści takaja maryjanetka,jak BSSR maje kudy bolšyja pravy da polskaje /omžanščyny,čym palaki da "Kresaŭ Uschodnich".

Usio heta varta prypomnić tym polskim palitykam,jakija šukajuć roznych praŭnych kručkoŭ,kab prysabiečyć čužyja ziemli. Kruki časam mohuć być karysnymi,ale časam vielmi niebiaśpiečnymi,dyk nia raim polskim zaślepleným palitykam, z pad znaku "Związku Ziem Wschodnich" pahražać karnym kadeksam tym svaim surodzičam,jakija advažvajucca pramović da sumleńnia polskaha narodu.

Pr.K.

STO TY DUMAJES AB HETYM ? (pytańni)

1. Jakija najciažejšyja rečy ŭ žyćci?
2. Jakija na śviecie najpryhažejšyja rečy?
3. Jak ča/aviek vitaje svoj prychod na śviet?
4. Što ludziam bolš patrebna i karysna,ci krytyka z zahanami,ci dobry pryk/ad?
5. Jakaja jość najbolšaja pieramoha?
6. Kali ča/aviek maje najbolšuju radaść?
7. Ci p/ač moža być pamocnym?
8. Chto pieršy vynajšoŭ kasmetyki?
9. Kali na śviecie by/a pieršaja vajna?
10. Jakaja žyvaja istota na śviecie moža być najbolš žarstokaju.

Gaudeamus igitur...

"Gaudeamus igitur juvenes dum sumus"... "Ciešmasia,bo my jość maładymi"- takimi słovami pačynajecca studencki hymn. Śmat u ich jość praŭdy. Čystaja radaść jość taksama sposabam kab umacavać svaju volu. Jana jość krynicaj dziejnaj enerhii i abaroncaj ad hrachu. Bo ŭsio jość lohkaje,što-b čałaviek nie rabiŭ,kali jaho vykonvaje z pryjemnaściu.

Radaść jość soniečnym pramieniem,a soniečny pramień nośbitam žyćciovaje enerhii. Jon vyniščaje pleśń i hnillo. Šlachotnaja radaść upakaraje ŭsie nizkija hony,jakija mohuć nakiravać nas da hrachu.

Tolki,darahi siabra,dobra zastanavisia nad tym,kab nia źmiešvać "radaści"z"raspustaj". Mnohija miašajuć hetyja dva paniaćci. Dla niekatorych radaść,heta pjanstva,kafejka zatoplenaja ŭ cyharetnym dymie,huli,biaździejnaść,biazmetny spacyr i h.d. Nie biary z ich prykładu. Dla ciabie radasciu music być les napoŭnieny ptušynym spievam,kvitniejučyja łuhi,sumlenna vykanany abaviazak,a paśla jaho šlachotnaja ihra,najlepš spartovaja i ŭsio toje,što pryniasie tabie adpačynak i zadavaleńnie. Pčołka źbiraje miod z tysiačy maleńkich kvietak. Pić miod radaści z tysiačy drobnych nahodaŭ jość vialikim mastactvam jak treba žyć.

Sapraŭdnaja pramianiejučaja radaść moža vypłyvać tolki z čystaj dušy. Toj,chto maje niešta na sumleńni,daremna budzie staracca razviesialic siabie,niaŭpynnaja dumka budzie mučyć jaho sumleńnie,dakučać jamu,što zrabiŭ drenna,tamu jaho budzie apanoŭvać sum.

Małady čałaviek,jaki addajecca pjanstvu dy raspuście pa całych načach,a paśla ŭdzień śpić,jaki vykidaje hrošy praz vakno,hultuje, nikoli nie spryčynicca da roskvitu svajho kraju. Užo pahanski filozaf Seneka rabiŭ u svoj čas zakid,što hramadzkaść uzhadoŭvaje ludziej,jakija pierakručvajuć zaniatki dnia i nočy,dy paśla całanočnaj pjanki ŭdzień pracirajuć zaspanyja vočy.

Žalu hodnaja taja moładź,jakaja pravodzić čas studyjaŭ na hulach, jakaja nia znaje sapraŭdnaje čystaje radaści,nia maje šlachotnych uzlotaŭ,tracić marnatraŭna čas i hrošy,što baćki zarablajuć časami ŭ ciažkoj pracy. A skolki-ž jość tych maładych,dla jakich ludzi varažyli bliskučuju budučyniu,a jakija zrujnavali svoj talent addajučysia pjancy dy raspuście, u toj čas kali treba było vučycca. Śviaty Jeronim havoryć,što małady chłapiec,jaki pačnie pić,hinie biespavarotna.: "Vino i moładaść jość padvojnym bičom,jakija pabudžajuć ludzkija hony". Dziela hetaha Salvin kazaŭ,što nad ruinami kaliś mahutnaje rymskaje imperyi treba było-b paviesić nadpis: "Adzinaj pryčynaj našaha ŭpadku była naša niemaralnaść".

Nia dumaj što ja chaču kab ty byŭ surovy dy ahorkły. Naadvarot, ja chaču kab ty byŭ viasioły,z uśmieškaj na abliččy; kab ty nia byŭ małym,lohkadumnym pankom,hultajavatym,niekarysnym,jaki tracić svoj čas na huli. Ja tabie nie raju biehčy nasustrač usim niebiaśpiekam,kab pakazać nierazumnuju advahu,ale soramna mnie było-b bačyć ciabie,kali-b ty saromiaŭsia pakazacca na śviet,zamykaŭsia ŭ ciomnym pakoi i śvistaŭ tam tak,kab ciabie nichto nie pačuŭ. Nie chacieŭ-by ja ciabie tak-ža bačyć akrabatam,ale mnie było-b pryjemna bačyć ciabie,kali-b ty płavaŭ jak ryba i sprytna kruciŭsia na turniku. Nie chaču ciabie bačyć sumnym,ale kali śmiaješsia,jab chacieŭ kab ty rabiŭ heta ad ščyraha serca.

Pakolki ja lublu studentaŭ viasiołych,žyćciaradasnych,ruplivych, ja mocna niepakojusia,kali baču sumnych,biez zaniatkaŭ i pastareŭ-

šych pierad časam. Toj chłapiec,jaki sumna siadaje dzieś u kutku, maje dušu abo cieła chvoraje. Starajsia być zaŭsiody viasiołam, z uśmieškaj i pieśniaj na vusnach,tak jak vypadaje być maładomu i zdarovamu. Pakažy siabie ŭ dobrym nastroi navat tady,kali serca tvajo zalivajecca kroŭju,choć-by na heta vymahałasia niebyvałaje siły voli. I što jość jašče bolš pastaŭnym i hodnym pašany - budź zaŭsiody spakojny i pahodlivy dušoju,navat kali avałodvaje taboju vialiki sum. Paddavacca jamu? Nie,nikoli. Sum nia moža ŭvajchodzić u tvajo žyćcio. Ty musiš mieć dastatkova silnuju volu,kab nastavić barametr tvaje dušy na čas,jaki tabie adkazvaje. Ale spytaješ: a što rabić, jak zdarycca jakaja niaŭdača? Spakojna sabiraj enerhiju i biarysia za spravu nanava,ale lamantavać - nikoli. A kali ty zrobiš što drennaha? Zhrašyš? Kali musiš pakajacca ŭ dušy? Dyk navat tady nia možaš paddavacca pryhnoblenniu. Lepšaje žyćcio nia moža zakvitnieć na padobnaj sumnaj hlebie. Kali ty chočaš kab tvaja pastanova papravy nia była biaspłodnaj,ale zarukaj novaha,bolš šlachotnaha žyćcia,treba kab ty dadaŭ viasiołuju notu navat da śloz tvajho pakajańnia.

Pavodle Tihamer Toth
apracavaŭ M.N.

Vypadak na kładkaj darozie.

Biada nie pa lesie,a pa ludziach chodzić - heta,praŭda,staraja jak śviet prykazka. Voś Kiryłu biada - leta haračaje na dvare,a tut dziadźka pamior i pachavać treba. Praŭda,kiryłavamu synu Łukašu kudy horšaja biada - bo music jašče i chaŭtury spraŭlać,ale Kiryła na hetuju spravu maje svoj pahlad,jaki staŭsia ŭ jaho navat prykazkaju: "Što mnie chryściny - ciahni aśminy,što mnie viasiellie - trasi kišeni,voś chaŭtury dyk maje natury,i płačuć i hałosiać,i čaračku padnosiać".

Majučy taki žyćciovy klič Kiryła źbiraŭsia na chaŭtury ŭśmichajučysia. Praŭda,žonka,viedajučy dobra svajho čałavieka,pryhavarvała jamu na darohu:

- Ty-ž adno nia baŭsia tam,bo-ž sam viedaješ kolki raboty čakaje, ale z dziaćmi ad chaty adłučacca nie mahu.

- Dobra,dobra,čaho-ž ja tam budu bavicca. Ciapier letam nichto na chaŭturach zasiedžvacca nia budzie.

Ale abiacanka adno,a chaciennie heta druhaja sprava: voś tak zdaryłasia i z Kiryłam. Viarnuŭšysia z mohilnika na pačastunak i ŭbačyŭšy poŭna zastaŭleny stoł,jon zusim nie śpiašaŭsia damoŭ. Aparažniaŭ kilišak za kiliškam tak,što i jazyk raźviazaŭsia i ŭ hałavie zašumieła i ŭžo dobra pačało sutanieć,kali Kiryła,raźvitaŭšysia z Łukašom, nakiravaŭsia damoŭ padśpieŭvajučy niešta pad nosam.

Kiryłava žonka ŭžo niekalki raz vychodziła na vulicu, kab pahladzieć,ci dzie nia ŭbačyć svajho mužyka.

-Dzie-ž padzieŭsia? Užo i dzień kančajecca,a jaho niama - kazała vyša ŭšy pieršy raz.

- Što z im stałasia,musić užo nabraŭsia,što i noh nie paciahnie? - złavałasia vyšaŭšy druhi raz. A treci raz vyšaŭšy ŭžo hołasna łajałasia:

- Jakaja chalera jaho tam trymaje?!

A hetaja "chalera" trymała Kiryłu ŭžo zusim nie na chaŭturach. Treba viedać,što kiryłava chata była za vioskaju. Jak na biadu miž vioskaju i kiryłavaju chataju abapał darohi było niekalki jamaŭ. Tamu,što jamy byli niahłybokija,dyk na ich nichto nie źviartaŭ nija-

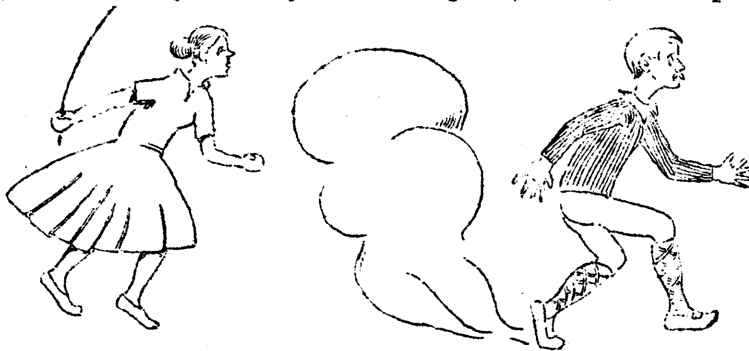
kaje ŭvahi,a letam jany zarastali takim bujnym dziaraŭnikam,asotam i ŭsiakim pustaziellem,što ich znać nia było. Ale Kiryła jšoŭ damoŭ tak,što jamu daroha była za vuzkaja,dyk ničoha dziŭnaha,što trapiŭ u jamu. Dy jak trapiŭ? Tak što i vyleźci nia moža! Asunuŭšysia ŭ jamu jon z razmachu ŭklenčyŭ i nia mieŭ siły padniacca,dyk voś poŭzaŭ na kaleniach miž badylla dziaraŭnika ad kraju da kraju jamy i žałasna vochkaŭ. Jamu zdałosia,što trapiŭ u niejki husty les i tam zabłudziŭsia. Pačało ŭžo dobra zmiarkacca, a Kiryła ŭsio toŭksia ŭ jamie i pryhavarvaŭ:

- Ach,Boža-š moj,Boža,a chto-ž mianie vyviadzie z hetaha lesu, a chto-ž mianie vyratuje adhetul.

A tymčasam žonka,straciŭšy ciarpialivaść,nakiravałasia ŭ viosku šukać svajho čałavieka. Prajchodziačy kala jamy,jana pačuła,što tam niechta havoryć. Prysłuchałasia i,paznaŭšy kiryłaŭ hołas,nakiravałasia da jamy. Kiryła paŭtaraŭ moža ŭžo soty raz: "A chto-ž mianie vyviadzie z hetaje jamy", i poŭzaŭ pa jamie. Kirylicha až padskočyła sa złości.

- Vos ja ciabie zaraz vyviadu. Jana padbiehła da prydarožnaje viarby,adłamała doŭhuju rozhu i viarnuŭšysia da jamy pačała aplatać biednaha Kiryłu. Hetaha jon nijak nie spadziavaŭsia. Z pierapałochu niedzie i chmiel vylacieŭ z hałavy. Kiryła schapiŭsia na nohi dy kali daŭ drała z jamy,až za im pył kureŭ,a za pyłam hnałasia žonka z łazinaju. Tolki što ŭžo ciamniela,dyk ja nia moh bačyć,što było dalej,ale dumaju,što nie ciažka dahadacca. Kazali ludzi,što bolš u jamu Kiryła nie traplaŭ,vidać łazina pamahła.

L.Cień.

STO TY DUMAJEŠ AB HETYM? (adkazy)

1. Jość try najciažejšyja rečy: zachavać tajnu, zabyć abrazu i karysna praviešci čas.
2. Jość na śviecie try najpryhažejšyja rečy: na niebie-zory, na ziamli - kvietki,a ŭ ludziej - niavinnyja vočy dziaciej.
3. Płačam.
4. Dobry prykład.
5. Pieramahčy samoha siabie.
6. Kali zrobić vialikuju pryjemnaść inšym.
7. Tak,kali kabieta płača pasla svarki,dyk sa ślazami vypłyvajuć z arhanizmu škodnyja rečaviny,jakija vytvarajucca ŭ ciele padčas złości.
8. Kažuć,što ŭžo Jeva paśla vyhnańnia z raju pudravałasia mukoju i malavała huby burakom.
9. U niebie,kali anhieły vyhaniali ŭ piekła niačyścikaŭ.
10. Čałaviek,kali ŭžyvaje ŭsie zdolnaści na toje kab rabić niekamu licha.

Piechatoju pa Bielarusi

Z NAVAHRADKA Ŭ ŽYDOŬSKI CENTR.

Praŭdu ludzi kažuć: "Pajdzi,babka,u susiedniuju viosku,daviedajsia što robicca ŭ našaj", tak byŀo i sa mnoju; kolki razoŭ ja byŭ u Miry,nikoli lišnie nia cikaviŭsia hetym miastečkam,a jak vybraŭsia pieški da Vilni,dyk až niekalki razoŭ strenuŭ ludziej,što z-za Navahradka jechali ŭ Mir,a ŭ Iŭi byŭ strenuŭ žydka,jaki mianie raspytvaŭ ab haŀoŭnym ešybocie i mirskim cadyku. Niapryjemna mnie byŀo,što ludzi zdalok bolš viedajuć ab Miry,jak ja, dyk pastanaviŭ pry pieršaj nahodzie adviedać hetaje miastečka. Nahoda zdaryŀasia vielmi chutka,bo tam žyli dva školnych siabry i abodva zaprasili zahlanuć da ich letam.

Jak zahlanuć,dyk zahlanuć - niama čaho marudzić. Uziaŭšy ŭ ruki biarozavaha kanduktara spuskajusia z Navahradka pa Karelickaj vulicy i majučy šmat času,dumaju ab minuŀym i sučasnym svaje Baćkaŭščyny. A dumać jošć ab čym. Voś prachodžu paŭz uzhorak Mindoŭha, toha Mindoŭha,što Navahradak zrabiŭ stalicaju tak zvanaha Vialikaha Kniastva,kali pačynali hurtavacca drobnyja bieŀaruskija kniastvy ŭ adnu mahutnuju dziaržavu,jakoje nie pieramahŀa navat strašnaja tatarskaja navaŀa. Tady Bieŀarus staŀasia abaronnym muram dla ŭsiaje Zachodniaje Eŭropy,a sionnia maŀa chto viedaje staruju Mindoŭhavu bieŀaruskuju stalicu i jašče mienš pamiatajuć ab Bieŀarusi. Asabliva prykra adčuvajecca,jak niaŭdziačna adpŀacili Bieŀarusi palaki. Jany za śpinoju Bieŀarusi zmahli krychu akryjać u sile,i potym,kali bieŀaruskija vioski spŀyvali kryvioju na maskoŭskim froncie ŭ XVI v.,dyk polskija mahnaty paadbirali ziemli Vialikaha Kniastva, jakija davali chleb dla frontu i zmusili padpisać akt Lublinskaje palityčnaje vunii,- heta byŭ sapraŭdy udar miačom u plečy svajmu bieŀaruskamu abaroncu.

Ale idu dalej. Moža kali daść Boh i palakam rozum; bo-ž i jany nia minuli paniavoleńnia.

Prajšoŭšy les,mimavoli zvaročvaju ŭvahu na vaŭkavicki mahilnik, što prymiaściŭsia na vysokim abryvistym uzhorku. U centry mahilnika staić staraja,napoŭrazvalenaja dzieraŭlanaja cerkaŭka, u pryhožym stylu i z pryhožymi malunkami na stoli. Kaliści jaje malunak mieŭ u svaich zborkach mastak Jazep Drazdovič,ale niama viedama,ci jahonaja zborka dzie zachavaŀasia.

Padarožža nielha nazvać lohkim. Prychodzicca to spuskacca to ŭznosicca na ŭzhorki,a kala Paŀanečki,dyk daroha idzie amal praz sapraŭdnyja hory. Ale voś uzhorki mienšajuć,dachodžu da Karelič. I chto-b padumaŭ,što hetaje maleńkaje miastečka vydaŀa ludziej viedamych na ŭsim śviecie?! A jano sapraŭdy tak jošć. Tut radziŭsia Ŀazar Kahanovič,jaki i da siahońniašniaha dnia siadzić u Maskoŭskim Kramli,a jahonaja siastra byŀa asabistaju sakratarkaju Stalina.

Niekalki karelickich žydkoŭ staŀasia ŭ Amerycy miljanerami. Adzin taki miljaner u 1933 h. byŭ pryjechaŭ adviedać Kareličy razam sa svajoju dačkoju. Kaliści žydok byŭ biednym i čas-ad-času zahladaŭ u aharod svaje susiedki,a taja jaho haniaŀa kidajučy paleččam. Ciapier žydok pastanaviŭ sfilmavać svajo maŀadoje žyccio i pajšoŭ da staroje ŭžo kališniaje susiedki,daŭ joj 5 dalaraŭ,kab jana na jaho znoŭ kidaŀa paleččam u aharodzie,a ŭ hetym časie dačka filmavaŀa i baćka i susiedku.

Apaviadajuć ab hetym karelickija žydki,machajuć rukami,kivajuć haŀovami,a ja sŀuchaju.

Vyjšaŭšy z Karelič,krajavid pavažna źmianiajecca. Uzdoŭž Servečy ciahniecca niašyrokaje bałota siam-tam parosłaje nicymi chmyźniakami. Na im traplajucca maleńkija,ale hłybokija aziory. Adno takoje voziera"Čortava Voka"ļažyć na samaj darozie – u im sapraŭdy dna nia vidać i kažuć,što treba było pali stačać,kab praz jaho lha było most pałažyć.

Minuŭšy Servač abapał darohi źviartajuć na siabie ŭvahu raskidanyja chutary – heta asadniki. Charakternaje źjavišča,što navat atrymaŭšy pavažnyja pazyčki,nia budujucca jak maje być,ale vyhladaje,što siadziać da času ŭ aby jak zroblenych "chałupach", a navokał raskidany davoli husta biełaruskija vioski z małaziamielnym sialanstvam.

Ale razhladacca niama kali,bo jašče da Mira kavałak darohi.Voś minuŭšy Rapjova z uzhorka vidać jak na dałoni miastečka Turec. Kidajecca ŭ vočy pryhožaja muravanaja carkva na ŭzhorku. Praŭda jana nia maje niejkich stylovych asablivasciaŭ,ale vabić da siabie voka kožnaha padarožnaha. Dy jak nie źviarnuć uvahu na jaje,kali na tle šerych kamiennych muroŭ tak jaskrava kidajucca ŭ vočy pabielanyja pilastry i vuhły! Jakiści stary mieščanin kaža, u bok ad carkvy byŭ kaliści muravany zamak,ale ciapier ad jaho ničoha nie astałosia,navat fundamanty prysypany ziamloju.

Za Turcom znoŭ hara,a z jaje ŭžo i Mir krychu vidzion. Z hary adnak treba schadzić asciarožna, bo jana hlinistaja,a na prysadach siam-tam pakapanyja jamy – na dnie bačna krejda.

Dzień užo pačaŭ chilicca da viečara,nohi damahalisia adpačynku, a darohi jašče astavałasia niamała,dyk niama kali razhladacca. Minuŭšy raku Vušu ŭvajchodžu ŭ viosku Piasočna. I tut niespadziavana – ukancy vioski na chacie vyvieska papolsky i pabiełarusku "Kaaperatyva"Zasieŭki" ŭ Proščyčach, filija ŭ Piasočnie". Značyć jašče ludzi žyvuć,kali svaje kaaperatyvy navat z filijami majuć.Nu jak tudy nie zajści?! Pytajusia ŭ kramnika.

– Vy što dla padarožnych majecie?

– Što chočacie! Kamu machorku,kamu cukierki,a kamu dyk i siemački-łuzančyki.

Vyšaŭ z kaaperatyvy i dzieś zmučańnie zanikła.

Kali sonca sabirałasia zachodzić,ja ŭvajchodziŭ u Mir. Biaz ciažkaści raspytaŭ svaich znajomych i pašla doŭhaje darohi chutka pajšoŭ supačyvać.

Nazaŭtra stukat na vulicy abudziŭ u chacie raniej jak zvyčajna. Byŭ paniadziełak i ludzi vakoličnych viosak pačynali źjazdžacca na kirmaš. Letam kirmašy ŭ Miry nie vialikija,ale vosieńniu,dyk heta vidovišča,jakoje varta pahladzieć. Navat u "Hieahrafii Biełarusi Ar.Smoliča"uspaminajecca,što Mir byŭ kaliści stalicaju cyhanskaha karala. Voś z taho času Mir usłaviŭsia svaimi konskimi kirmašami,asabliva na pozniaha Mikołu – tady ŭ Mir pryjaždžajuć kupcy nia tolki z važniejšych biełaruskich haradoŭ,ale navat z-za hranicy.

Tymčasam adnak maju cikavaść zajmaje nie kirmaš,a dźvie zusim inšyja mirskija hodnyja ŭvahi rečy:zamak i ešybot.

Za Mirskim vozieram ļažyć majontak kniazia Śviatapołk-Mirskaha – Zamirje;tam i znajchodzicca mirski zamak. Heta adzin z niamnohich biełaruskich zamkaŭ,što dobra zachavaŭsia da našych dzion; tolki adnu viežu raščapiŭ piarun,a dźvie pustujuć,a ŭ dźvioch adramantovanych jość navat žyłyja pakoi. Praŭda,zamak nia vielmi stary,bo z I6 st.,ale bačyŭ niamała čužyncaŭ na svaim viaku.

Haspadar zamku kn.Śviatapołk-Mirski dahladaŭ zamak nia nadta dbajliva – tolki adramantavanyja viežy rabili ŭražańnie,što da

ich pryłažyłasia haspadarskaja ruka, a rešta była zapuščana.
Vyjšaŭšy z zamku nakiroŭvajemsia (značyć u tavarystvie siabry) praz rynak da ešybotu - haloŭnaje školy dzie vučacca rabiny. Siabra padarozie paklikaŭ dobra znajomaha žydka i toj nam nie paskupiŭsia z infarmacyjami. Ad jaho my daviedalisia, što Mir heta sapraŭdy žydoŭski centr dla ŭsiaje Eŭropy, bo tut žyvie słaŭny cadyk (niešta nakštałt praviednika) i tut mieścicca samy bolšy ešybot, druhi taki jość tolki ŭ Niu Jorku. Siudy pryjazdžajuć studenty na rabinaŭ - małamanty z usiaho śvietu, pry tym pakazvaje nam całuju hrupu małamantaŭ, kali jany z pavahaju jšli ŭ ešybot. Budynak haloŭnaha ešybotu stajaŭ krychu voddal ad vulicy i mieŭ navokał krychu volnaje płoščy. Vykłady ŭ ešybocie adbyvalisia pahebrajsku. Navuka palahała na tym, kab vyvučyć (amal napamiać) Toru i Tałmud.
Niedaloka ad haloŭnaha ešybotu na druhim boku vulicy było jašče niekalki školnych budynkaŭ - miž imi synahohi i mienšy ešybot i pačatkavaja žydoŭskaja škoła. Usio heta ciahnułasia na tak zvanym Školiščy. Naš pravadnik pakazvaje vialikuju muravanuju z čyrvonaje cehły synahohu na Školiščy i apaviadaje całuju historyju, jak jaje vybudavana za hrošy adnaho bahataha amerykanskaha žyda.
Viartajučysia sa Školišča na rynak idziem vuzieńkim zavułkam i ŭ adnym vaknie bačym šmat husinych pioraŭ u čarnilicach.
-A heta što?- pytaju.
- Heta tut žyvie pierapiscyk dziesianciora - pajaśniaje pravadnik.
Pry hetym daviedvajemsia, što ŭ Miry 8I čałaviek zajmajecca pierapisvanniem Śviatoha Pisannia Staroha Zapavietu - Tory, bo ŭ žydoŭskich synahohach možna karystacca tolki rukapisnym tekstam Tory. Pišuć jaho, jak u sivoj minuŭŝčynie na skrutkach perhaminu husinymi piorami. Pierapiščyki dobra zarablajuć - bolš zdolnyja chutka bahaciejuć. Akramia Tory jany pišuć tak-ža na maleńkich kuskoch perhamu dziesiać prykazanniaŭ - dziesianciora; ich možna bačyć u kožnym žydoŭskim domie na vušaku ŭchodnych dźviarej ŭ asobnaj blašcy.
Sionnia ŭspaminajučy ab Miry mimavoli nasoŭvajecca pytannie: ci prypadkam na Biełarusi stvaryŭsia žydoŭski relihijny centr, ci heta było vynikam chodu historyi? Z usioju peŭnaściu treba skazać, što heta nia byŭ vypadak. Nidzie žady takich spryjatlivych adnosinaŭ karennaha nasielnictva, jak na Biełarusi, nia mieli, tamu nidzie tak peŭna siabie nie adčuvali. Bolš taho: u časie, kali niamieckija nazisty masova vyniščali žydoŭ, biełarusy dziela ich ratavannia časta navat płacili žycciom. Vos pierad nami knižka S.M.Švarca "Antisemitizm v Sovietskom Sojuzie" vydana ŭ Niu Jorku I952 h. Na star. I37 čytajem: "Uciekačy, jakija viartajucca z vyzvalenaje Niamieččyny, paviedamlajuć, što ŭ Biełarusi sotni ruskich sialan byli pakarany nazistami za zvaroty da vajennych i palicejskich uładaŭ suprać vyniščennia žydoŭ". I tut-ža apisvajecca vypadak, jak u vioscy Uštaša nacysty zastrelili I07 čałaviek z pracesii, jakaja jšła da niemcaŭ, kab prasić zachavać žyćcio žydoŭ, jakich viali na rastreł. U knizie padajecca šmat cikavaha materyjału ab biełaruska-žydoŭskich adnosinach i vidać, jašče bolš hetaha materyjału jość u Žydoŭskim Navukovym Instytucie ŭ Niu Jorku. Tolki voś zdajecca, što u tym archivie niama dakumantaŭ, jakija-b śviedčyli, što žydy adudziačylisia biełarusam za ich dabradziejstvy, choć heta sionnia žydam možna zrabić vielmi lohka, majučy ŭsiudy svaich upłyvovych ludziej. Da hetaha času zdajecca dziejecca naadvarot.
Sionnia ŭ Miry niama bolš žydoŭskaha ešybotu. Začynili jaho rasiejskija balšaviki ŭ I94Ih. Dziŭna adnak, što da apošniaha času, mima ŭsich suprać žydoŭskich aktaŭ rasiejcaŭ, jakraz rasiejcam žydy starajucca dahadzić najbolš. Treba spadziavacca, što kaliś jany zmieniać svoj pahlad.

Dvarecki.

Jak žydy škołu budavali

..KAZKA

Daŭno,vielmi daŭno heta było. Mabyć taho nie pamiatajuć našy ni dziady ni pradziedy. Mnie kaliś raskazvaŭ stareńki dzied,a jon kaža jašče błaznam čuŭ ad svajho pradzieda. Jašče ŭ našym krai nia było hetak mnoha žydoŭ. Dyk voś čort nachapaŭ dzieś całych dvanaccać žydoŭ i pryvałok ich u naš kraj na prypłodak.

Vałondajucca jany,by trutni; rabić ničoha nia ŭmiejuć. Sabralisia ŭsie kahałam i davaj harhatać,jak zbudavać škołu. Harhatali jany,harhatali - nie,biaz cieśli ničoha nie zrobiać. Davaj jany šukać cieśli.

Byŭ tam pjančužka Ivančyk,jon da ŭsiaho zdolny: što ni voźmie, usio zrobić,dy ŭsio śmiajecca dy kiepiki stroić. A kali ŭžo zapje byvała,dyk nie prasypajecca niadziel dźvie.

Voś žydy padpaili Ivančyka,jon i ŭziaŭsia budavać škołu. Całuju niadzielu jon piŭ,a jak trochi praspaŭsia,pavioŭ žydoŭ u les vybirać dzierava. Iduć žydy praz les,adno pierad imi palanka,a na joj ćvicie hrečka. -Ivančyk,dobry čałaviek - kryčać žydy,-mora, jak my papłyviom ? - E,chvareć vašaj maciery! - kaža Ivančyk,-heta hrečka,aładki buduć. Iduć jany dalej i padchodziać k race.-Ivančyk,raka,- jak nam pierapłyć? - Voń kałodździe pławaje,-kaža Ivančyk,-sadziecieśsia dy i pływiecie. - Voś samy razumny žyd - jon usio nad biblaju siadzieŭ - asiadłaŭ kałodu dy i nohi pryviazaŭ da jaje,kab nie zvalicca. Tolki adapchnuli žydy kałodu ad bierahu, jak jana pierakruciłasia razam z žydam,tolki nohi tyrčać z vady.
- Hladzi,- kažuč žydy,-jaki Icko razumny: jašče raki nie pierapłyŭ,a ŭžo pančochi sušyć. - A Icko tolki nahami dryhaje,čuć nie zachlabnuŭsia,kab jaho Ivančyk nia vyciah. Źniaŭ Ivančyk nahavicy, uskinuŭ ich na plečy i pavioŭ žydoŭ ubrod. Sam jon dobra znaje, jak prajšci,a žydy papali ŭ samy vir i taki napilisia vady. Tolki jany vybiehli na bierah,voś dva žydy jak šabałdychnuć u babravinu, nasiłu ich Ivančyk vyciahnuŭ. Łajšli jany dalej,a tut nachapiłasia noč. Zrabiłasia ŭ lesie ciomna,choć voka vykal. Bajacca žydy,kab kaho čort nie ŭchapiŭ,a tut jašče ich pužajuć sovy dy jełaki.
- Ivančyk,dobry čałaviek,- prosiacca žydy,-pałažy ty nas nanač, kab nam miakka było,jak na piarynie. Naściahaŭ Ivančyk suchoha jałovaha vieršalnikŭ,pakryŭ jaho vietkami i kaža: "nu,łažeciesia", a sam adyšoŭsia,nakłaŭ ahniu,hrejecca sabie dy na raženčyku sała piače. Razlehlisia žydy na łamu,a pastyrčaki jak zakoluć im u baki; žydy jak padnimuć kryk dy zrabili taki harmidar,što Ivančyk padyšoŭ k im z papliskaju i kaža: "čaho vy raskryčalisia,chiba kaho čort uchapiŭ" i davaj ličyć ich papliskaju.

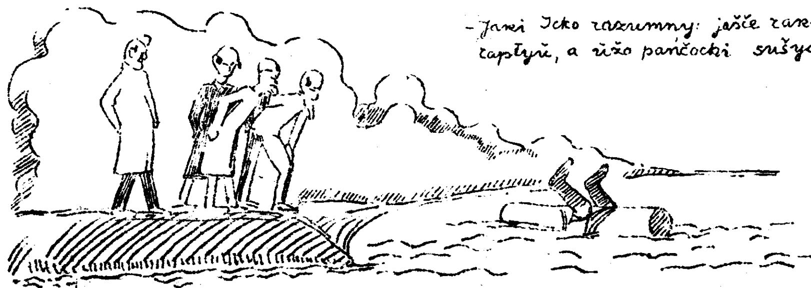
- Ivančyk,dobry čałaviek - prosiać žydy,- pałažy nas tak,kab my ŭsie ŭ siaredzinu byli. - Dobra,- kaža Ivančyk i pavioŭ ich k vielizarnamu muraviejniku,razhrob jaho i pałažyŭ ich usich razam hałovami,a sam pajšoŭ k ahniu. Tolki jon adyjšoŭ,jak zakryčać žydy, što vielmi błochi kusajuć. A heta im tak zadali dychtu muraški. Łašoŭ Ivančyk znoŭ ličyć žydoŭ,kab viedać,ci nie ŭchapiŭ kaho čort. Łaličyŭ - usie žady. Češucca jany jak u karoście i prosiać Ivančyka,kab jon pałažyŭ ich na pałatki,dzie niama błoch. Łavioŭ Ivančyk žydoŭ k adru,prystaviŭ astrohu i skazaŭ,kab jany leźli navierch. Łaŭzłazili žydy na adzior i lehli spać,a Ivančyk adkinuŭ astrohu i pajšoŭ k ahniu.

Śpiać žydy na adry,rady,što błochi nie kusajuć. Voś užo i daŭ Boh dzień; soniejka padniałosia z-za lesu,pačynaje prypiakać. Užo

para im śniedać,a tut z adra nielha zleźci. - Ivančyk,dobry čałaviek - kryčać jany - padaj astroha. - A Ivančyk pražyć sabie sała na raženčyku dy maŭčyć,jak vady ŭ rot nabraŭšy. Kryčali,kryčali žydy - nichto nie adzyvajecca. Jeści chočacca,a niama čaho. Bačać jany - na adry vulji;zachaciełasia im miodu. Vyniali jany z vulja źnied i doŭžen,- až šaršni jak vysypali z vulla dy pačnuć ich kusać. Pukajucca žydy ad boli,kačajucca na adry,a ŭciakać nia mohuć - niama astrohi. Jak trochi šeršni ŭtajmavalisia,samy razumny žyd-Boruch i kaža:"ja važmusia za adzior,a ty,Šloma,biarysia za mianie,Icko dziaržysia za Šlomu,a Srol za Icka,tady Chaim da ziamli dastanie". Pabralisia žydy adzin za druhoha,ale Boruch jak adarviecca - voś usie i palacieli na ziemlu. Narabili žydy takoha kryku,što ŭžo Ivančyk nia vyciarpieŭ,škoda stała; i pryšoŭ tudy.

Papravilisia trochi žydy,i pavioŭ ich Ivančyk rabić kliny. Narabili jany klinoŭ mo z voz. Tady Ivančyk prykazaŭ im doški bić. Uźbiarucca žydy na dzierava,zsiakuć vierch i davaj bić hetaje dzierava na doški: zabivajuć źvierchu kliny,a druhija žydy stajać pad dzieravam dy pamahajuć - za ŭsiakim razam kažuć "hak"! Voś jak zabjuć źvierchu kliny ŭ suk,dyk jany laciać uniz dy žydam pa hałovach. - Oj,hivałt!- kryčać jany,- Ivančyk,dobry čałaviečak,kliny ŭzhulalisia. - Parazbivali žydy sabie hałovy,nie vybili ni adnaje doški i pajšli dalej. Iduć jany dy jduć i ŭbilisia ŭ takuju nietru,što i śvietu Božaha nia bačna. Prosiacca žydy kab Ivančyk vyviaŭ ich z hetaha piekła. Pavioŭ ich Ivančyk u bałota. Sam skača z kupiny na kupinu i nie łys,a žydy nie papaduć na kupinu dy ŭsio šaboŭć u hraź: vymazalisia jak čerci. Druhi čuć nie zachlabnuŭsia ŭ bahnie. Padvodzić Ivančyk žydoŭ k łazie. Viedama,łaza pahnuŭšysia raście. Što stupić žyd na łazinu,ščakaŭźniecca naha,a žyd plaś u hraź. Nasiłu jany vybralisia z łazy. Doŭha vałačylisia pa lesie,jakoje biady,jakich strachaŭ nie nadryžalisia! Kamary dy avady vočy im pavyjadali. Zžaliŭsia Ivančyk i zbudavaŭ žydom chałupu. Adžylisia trochi žydy, akryjali i znoŭ ślapicaju lezuć Ivančyku ŭ vočy,kab jon budavaŭ školu. Nia słuchaje Ivančyk,dy ŭsio kpić z žydoŭ. - Nu,kali jon tak - kažuć žydy - nakormim jaho gugielam,to jon nia budzie mužykom,trasca jaho maciery. Nakarmili žydy Ivančyka gugielam,pałažyli jaho ŭ svajoj chałupcy na piaryny i dzviery padpierli kałom. Ležyć Ivančyk dy ŭsio ojkaje,što jaho abkarmili. -Oj,oj!- kryčyć Ivančyk,tolki vy nakarmiŭšy gugielam,nie vaziecie mianie na saniach pa rali,bo tady ja nie vytrymaju. -O to-ž budziem vazić - kažuć žydy. Pałažyli jany Ivančyka na piaryny,vyniaśli na rukach na sani,sami ŭprahlisia i davaj vazić Ivančyka pa rali. Biahuć,až pejsy trasucca,a Ivančyk tolki krechča na piarynach. Vazili,vazili,až jazyki vysałapili,a Ivančyk ustaŭ z saniaŭ,paśmiajaŭsia z žydoŭ dy pajšoŭ da haspody. Voś jak žydy školu budavali.

(Z kazak našych Palešukoŭ.)

NAŠAJA ŁOŠTA

Niahramatnamu "Luvencu".

Adzin z "Luvencaŭ" niaviedama jakim pravam zahavaryŭ u imiani siabry BNAM,kab "Moładź" i uprava BNAM dała spravazdaču,čamu ŭ svaim časapisie nie padała abviestki ab słužbie Božaj ŭ ukrainskaj carkvie z udziełam studenckaha choru dnia 7 śniežnia 1952 h.,tamu nižej zamiaščajem zaciemku,jakaja adnosicca vyklučna da aŭtara spravazdačy "Z Luvenu ŭ Łaryž"...,što pajaviłasia ŭ numary I-2 (132-133) "Baćkaŭščyny",a nie da ŭsiaje studenckaje hrupy ŭ Luvenie.

Zvyčajna "Moładź"na svaich staronkach nie zajmajecca palemikaj z paasobnymi ludźmi i nie zajmałasia-b ciapier,tym što niechta niedzie skazaŭ,ale ŭ danym vypadku majem dačynieńnie z prykładam taho, jak ludzi raśpisvajucca šyroka ab karyści dla ahulnaha dabra,niemiłaserna škodziać ahułu. Da taho ŭ danym vypadku tut "niechta", što zrabiŭ paprok našaj redakcyi,jość student z Luvenu. Dziela hetaha ŭvažajem,što sprava varta bolšaje ŭvahi.

...

Łieradusim chočam źviarnuć uvahu,pavažany "Luvencu",što vy nia ŭmiejecie čytać abviestak i abražajeciesia za zvarot u Nr.28 "Moładzi",dzie skazana: "Kožny budzie mieć honar pačuć našuju pryhožuju nacyjanalnuju i narodnuju pieśniu ŭ vykanańni biełaruskaha studenckaha choru z Luvenu,jaki specyjalna pryjaždžaje ŭ Łaryž,kab nam zrabić hetuju pryjemnaść..."

Dzie vy bačycie ŭ hetym zvarocie štoś abražajučaje vas? Vy kažacie,što nie dziela "pryjemnaści niekaha",a dziela słužby baćkaŭščynie i biełaruskaj kultury". Vielmi dobra,ale-ž słužyć baćkaŭščynie h.zn.słužyć biełaruskamu narodu častkaju jakoha jość emihracyja,a nie słužyć niejkaj abstrakcyi. A słužyć kamuś heta značyć niaści jamu pomač,rabić dabro i hetym samym imknucca rabić jamu pryjemnaść. Nichto nia čuŭ i nia bačyŭ,kab chtoś słužyŭ inšamu,robiačy jamu roznyja podstupy,zło i niepryjemnaści. Kali-ž vy zapiarečvajecie,što chacieli zrabić pryjemnaść biełaruskaj kalonii ŭ Łaryžy,dyk što-ž vy žadali tady pryniešci? Niapryjemnaść? Dzie ŭ vas lohika?

Adnosna niepaviedamleńnia ab bahasłužbie dyk red."Moładzi" i uprava BNAM padaje da viedama ŭsio toje za što jana niasie adkaznaść i nikoli nie žadaje miašacca ŭ spravy inšych arhanizacyjaŭ. Bahasłužba-ž u ukrainskaj carkvie była arhanizavana ani BNAM,ani jakoj inšaj arhanizacyjaj ŭ Francyi,tolki inšymi z-za miažy jaje i jakraz hetaja inšaja arhanizacyja nie uzhladnivajučy i nia pytajučysia nivodnaje biełaruskaje arhanizacyi ŭ Francyi,ładziła ŭspomnienaje bahasłužeńnie.

Damahańnie vašaje ŭ "Baćkaŭščynie",vykazanaje ad imiani siabroŭ BNAM było-b tady apraŭdanym,kali-b vas da hetaha niechta z siabroŭ upavažniŭ,tymčasam my śviardžajem fakt,što nichto z siabroŭ BNAM ab uspomnienaj abviestcy nam nia žaliŭsia. Voś-ža vy biaracie hołas u spravach,jakija vas absalutna nie kranajuć. Niepachvalnaja heta aznaka,ale jość jašče horšaja. Čamu vy ničoha nie ŭspaminajecie ab tym,što 7.12.52 Słužba Božaja i Łanachida adbyłasia paralelna ŭ biełaruskaj kaplicy? Ab joj byli padany abviestki ŭ niekatorych časapisach - tymčasam vy ŭ nazvanym artykule čamuści zusim nie ŭspaminajecie ab hetym. I pasla robicie dakor Moładzi" što jana traktuje spravu adnabakova? Kali aburajeciesia na inšych,dyk sami musicie być biezzahannym.

Da vyšej skazanaha chočam zaŭvažyć,što artykuł vaš "Z Luvenu ŭ Paryž" napisany ŭ niapryjemnym samachvalčym tonie. Samachvalstva jość brytkoju maralnaju chvarobaju i dla ludziej z vyšejšym palotam, jakija jduć na słužbu druhim i na słužbu ideałam,jość mocna nie da tvaru. Varta viedać što biełaruski narod ab samachvałach kaža: "chaj taho piarun spalić,chto sam siabie chvalić"!

Mahčyma,što hetyja ŭvahi buduć dla vas krychu balučyja i zusim peŭna - buduć niapryjemnyja,ale kali vy chočacie navučycca niečaha ŭ Luvenskim universytecie i,kali pavodle vašych-ža słoŭ,zapraŭdy majecie žadańnie pracavać na słužbu Baćkaŭščynie, a nie šukać sabie pachvałaŭ i kapać jamy pad inšymi,dyk spadziajomsia, što i z našych uvahaŭ skarystajecie.

Redakcyja

==

U NAŠAJ KALONII

Dnia 8-ha lutaha ŭ pamieškańni Chryścijanskaha Syndykatu adbyłasia zborka Paryskaj Sekcyi CFTC na jakoj siabra Mickievič Valentyn začytaŭ źmiastoŭny dakład ab histaryčnym razvoi i značeńni Chryścijanskich Syndykataŭ,a taksama karotki narys ab załažeńni i razvoi biełaruskich sekcyjaŭ,jakija ŭvajchodziać u skład Francuskaj Kanfederacyi Chryścijanskich Rabotnikaŭ (CFTC). Paśla dakładu adbyłasia karotkaja dyskusyja na temu padrychtoŭki da śviatkavańnia 25 Sakavika,jakoje adbudziecca ŭ niadzielu,dnia 29 sakavika 1953 h.

==

NA VYDAVIECKAJ NIVIE

Z pryjemnaściu daviedvajemsia,što časapis biełaruskaj "dvanaccatki" - "Napierad",jaki kaliś vychodziŭ na cyklostyli,ale ad kanca 1949 h. byŭ spyniŭ svoj vychad,znoŭ adžyŭ,i hetym razam zjaviŭsia drukam dy ŭ pabolšanym tyražy. Časapis robić pavažnaje i pryjemnaje ŭražańnie,za vyniatkam vokładki,jakaja nia zusim udała skampanavana,krychu chaotyčna i niastylova. Astajecca pažadać Redakcyi "Napierad" dalejšaje plonnaje pracy ŭ nadziei,što ŭznoŭleny časapis nia pojdzie "nazad".

Staranniem Redakcyi "Moładź" vyšła ŭ śviet druhoje vydańnie "Biełaruś u datach,likach i faktach"- Prakopa Kavala. Knižka maje 108 bačynak cyklostylnaha druku z šyrokimi histaryčnymi i statystyčnymi danymi ab Biełarusi,u drukavanaj kalernaj abłožcy i z davoli dakładnaj kartaj Biełarusi. Knižku možna nabyć u redakcyi "Moładzi". Cana 450fr Na pavier nie vysyłajecca.

U hišpanskim časopisie "Nosotros" Hod.vyd. IV Nr.1 1953 h. pajaviŭsia Apokryf- Maksima Bahdanoviča ŭ pierakładzie na hišpanskuju movu byŭšaha siabry BNAM,a sianniašniaha studenta Madryckaha Universytetu Janki Survila. Pačyn hodny ŭvahi i pašany. Heta niasumniŭna pieršy biełaruski litaraturny tvor,jaki pajaviŭsia ŭ hišpanskaj movie.

Redakcyja "Moładzi" šle svajmu byŭšamu siabru ščyryja pryvitańni i pažadańni dalejšaje plonnaje pracy.

Niadaŭna pajaviŭsia ŭ druku raman aŭstryjskaha piśmieńnika Kühnelt-Leddinh'a pad zahałoŭkam "Ślozy Boha". Raman vyklikaŭ ahulnaje zacikaŭleńnie i ŭžo źjaviŭsia ŭ francuskim pierakładzie.

U ramanie apisvajucca padziei,jakija majuć być pavodle dumki aŭtara ŭ Savieckaj Rasiei ŭ 1999 h. h.zn. pad kaniec hetaha tysiačhodździa. Ale nia hetyja padziei nas cikaviać dy ŭsie žudaści,nialudzkija

ździeki,jakija tam apisany,a toj fakt,što ŭ im aŭtar dvojčy ŭspaminaje ab Biełarusi i biełarusach,pakazvajučy ich u vielmi dobrym śviatle. Nižej padajom cytat z razdziełu ŭ jakim apisvajecca nabližeńnie kanca śvietu:

"Na zakančeńnie Ulian (hałoŭny heroj ramanu) ŭ svaju čarhu vyspaviadaŭsia nie ŭ staroha Maskoŭskaha archireja,ale ŭ najmałodšaha sa śviataroŭ,Biełarusa,,jaki byŭ chryščany ŭ małoj sialanskaj chatcy,zakinutaj ŭ bałotach Ŀrypiaci,jaki zachavaŭ dušu amal zusim čystuju ad usich hrachoŭ".

Hetki ŭspamin i charakterystyka biełarusa maje hłybiejšy sens, bo aŭtaru ramanu daviałosia być na Biełarusi ŭ 1909 h. ŭ jakaści žurnalistaha i tam,vidać, u biełaruskich vioskach napatkaŭ ludziej i moładź,jakaja žyvučy skromnym,zdarovym žyćciom,u stałym kantakcie z pryrodaj,časta zachavała dušu čystuju jak perła. Voś jon i vydaje svoj sud ab joj.

Darahi siabra,zadumajsia nad hetym cytatam i pastarajsia viaści siabie tak,kab i tut na čužynie inšyja narody bačyli ŭsich nas i kožnaha z nas u jaknajlepšym śviatle. Heta jošč tvoj pieršy hramadzki abaviazak. Jakim ciabie buduć bačyć,tak ab tabie buduć pisać.

Humar

Na našym bruku

Palityka. Jurka: -Ja znachodžu što redakcyja "Moładzi"marnatraŭna tracić hrošy. Ŀabač skolki pakinuła volnaha miejsca ŭ apošnim vydańni "Biełaruś u datach,likach i faktach".

Antoś: - Nie,bratok,ty ničoha nie razumiéješ. Naadvarot,ja znachodžu,što heta zroblena z palitykaj.

Jurka: - Z jakoj palitykaj?

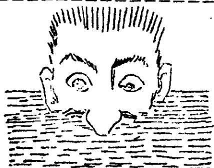
Antoś: - Bo,bačyš,jana viedaje,što budzie śmat niezdavolenych,ab jakich tam nie ŭspaminajecca,dyk jany,kupiŭšy knižku,na volnym miejscy zmohuć upisać siabie pamiž vydatnymi ludźmi. Hetym tolki ŭzbahacicca vydańnie.

Łupina pamarančy.

- Ci viedaješ na što ŭžyvajecca łupina pamarančy?
- Tak,da vyrabu kanfitury,likioraŭ,prypravy da ciesta.
- Heta nia ŭsio. Nakidaŭšy ŭ ubornuju,pach pamarančy pierabivaje ŭsie pachi i pryjamniej u joj siadzieć.

U čyrvonym raju.

Śmierć"čyrvonaha boha:"

U ciamnicy sabralisia čornyja"anhieły" i radzilisia jakuju śmierć pasłać "čyrvonamu bohu".
- Zalić jaho kryvioju jahonych achviaraŭ - kaža adzin z ich.
Ŀrapanova prypała da smaku ŭsim druhim i prysud vykanana. Zaliła jaho nahłaja kroŭ.

Najsłaŭniejšy "catch'or". Najvydatniejšym zmaharom volnaje baraćby -(catch'u)u sučasnaści ŭ Sav.Sajuzie jošč Malenkoŭ -vaha 113kh.(ciažkaja). Kažuć što ŭ budučyni jon maje razyhrać baraćbu z najsłaŭniejšym amerykanskim "catch'oram".

Ž m i e s t

==

Fond "Moładzi"

I. Mickievič V.	I30 fr.	I0. Miatła P.	200
2. Puzoŭski Z.	200	II. Jurlevič-	200
3. Cybulski	300	I2. Dudarevič S.	200
4. Babako	I00	I3. Łysucha M.	I00
5. Miatła P.	200	I4. Bułyha M.(Creusot)	600
6. Kučura M (U.S.A.)	2000	I5. Buthusaim	500
7. Beus S.	200	I6. Dubojski	400
8. Hamułka S.	180	I7. Špičonak (Canada)	450
9. Cybulski	200		

==

Vydaje: Biełaruskaja Niezaležnickaja Arhanizacyja Moładzi ŭ Francyi.
Redahuje: Redakcyjnaja kalehija.

==

Gerant: Naumovič Michel I3,Av.de la Bourdonnais. Paris 7.

==

Uvaha: Usiu karespandencyju pierasyłać na adras Geranta.

Z apošniaj chviliny:

Adyjšoŭ u viečnaść vydatny biełaruski kampazytar i niaŭtomny zmahar za volu baćkaŭščyny praf. Mikoła RAVIENSKI. Žyćcio svajo zakončyŭ 9.3.I953 h. u Luvenie (Belhija) paśla daŭhoje i ciažkoje chvaroby.

Pamiać ab im budzie zaŭsiody žyć u našych sercach.